

naslovom *Govor slike* (str. 317-376): Marija Mirković, *Još o trsatskom triptihu*; Nina Kudiš Burić, *Celebri Christophori Tascha pictoris Veneti – novi prijedlozi*; Vesna Munić, *Crkvica sv. Ivana Krstitelja u Lovranu* i Marko Karamatić, *Sakralna umjetnost Bosne Srebrene do konca XVII. st. i sudbina slika Marijinih svetišta u Gradovrhu, Olovu i Rami*.

Vjera i inkulturacija (str. 379-470), peta je, ujedno i posljednja skupina tekstova Zbornika, a čine ju radovi Vitomira Belaja, *Facta sunt enim haec ut Scriptura dicit... έγέμετο γάρ ταῦτα ἵνα ἡ*

γραφὴ πληρωθῆ (Iv19,36), Jure Brkana, *Općenito o svim vjernicima prema Zakoniku kanonskog prava iz 1983. (kan. 204-207.)* i *Zakoniku kanona istočnih crkava iz 1990. (kan. 7-9., 323., 399.)*, Milana Šimunovića, *Katekumensko usmjerenje kršćanske inicijacije* i Stipe Nimca, *Pastoral postmodernoga grada*.

Možemo zaključiti da su u zbornik *Tkivo kulture* utkani sadržaji koji obogaćuju više područja znanosti, a sva su područja na određeni način povezana uz znanstvene interese, djelatnost ili životni put Franje Emanuela Hoška.

Ines Srdoč-Konestra

IZNIMAN DOPRINOS PROUČAVANJU ČAKAVSKE AKCENTUACIJE

Keith Langston

ČAKAVIAN PROSODY, THE ACCENTUAL PATTERNS OF THE ČAKAVIAN DIALECTS OF CROATIAN

(*Slavica, Bloomington, Indiana, 2006.*)

Još se uvijek živo sjećam uzbuđenja kada se negdje u rano proljeće 1998. godine prof. dr. Ivi Lukežić javio tada još u nas nepoznat slavist Keith Langston s molbom da mu pomognemo oko terenskih istraživanja što ih je kanio poduzeti na prostoru sjevernoga Hrvatskoga primorja, prvenstveno da bi sakupio podatke o akcenatskim sustavima. Sve što smo tada znali bio je da je doktorirao na čakavskoj akcentuaciji na

prestižnome američkome sveučilištu Yale i da je sljedbenik velikoga Edwarda Stankiewicza. Bilo je to dovoljno da ga iščekujem sa strahopoštovanjem. No, na vratima se našega kabineta pojavila mlada i draga osoba, pa je od strahopoštovanja ostalo poštovanje, a potom i srdačna kolegijalnost.

Od tada je prošlo gotovo deset godina i K. Langston postao je u nas dobro poznat, prihvaćen i cijenjen kolega koji je

u hrvatskim časopisima objavio četiri znanstvena članka, od kojih su dva u suautorstvu s Anitom Peti-Stantić, a tri su poslana u tisak, sudjelovao na više znanstvenih skupova u Hrvatskoj i održao ukupno tri predavanja na poslijediplomskim studijima u Rijeci i Zagrebu. Osobit je pak prilog hrvatskoj čakavološkoj dijalektologiji dao svojom knjigom *Čakavian Prosody* s podnaslovom *The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatia* objavljenom 2006. godine u poznatoga izdavača slavističke literature Slavica iz Bloomingtona, Indiana. Polazišni je impuls za ovu knjigu autorova doktorska disertacija no njezini su rezultati sada iskazani drugačijim teorijskim aparatom i metodologijom, a podatci upotpunjeni rezultatima terenskih istraživanja što ih je autor provodio u Hrvatskoj između travnja i lipnja 1998. godine

K. Langston knjigu započinje šestorim kartama preuzetim iz radova D. Brozovića, M. Muguša i B. Finke i G. Neweklowskoga. Karte preuzima kritički primjenjujući u njima vlastitu klasifikaciju koju argumentira u uvodnome poglavlju u kojemu obrazlaže ciljeve svojega rada i metodološka teorijska polazišta. Za razliku od mnogih stranih slavista koji još uvijek primjenjuju termin *srpskohrvatski/hrvatskosrpski jezik* K. Langston prihvaća termin *središnji južnoslavenski jezik* razlikujući ga od standardnojezičnih varijanata obaju jezika. Središnju južnoslavensku dijalekatnu zonu dijeli u četiri dijela: čakavski, kajkavski, štokavski i torlački. Usprkos tome što ova podjela "nužno predstavlja idealiziranu i pojednostavljujuću sliku složenih odnosa

koji postoje među ovim jezičnim varijantama", K. Langston (suprotno, primjerice W. R. Vermeeru) ističe da svaki od tih sustava ima niz jezičnih značajki po kojima se razlikuju od drugih sustava. Prve su dvije razlikovne čakavske jezične značajke akcenatske prirode i to su postojanje čakavskoga akuta kao kontinuantne praslavenskoga neoakuta i duljenje vokala u slogu zatvorenu sonantom. U klasifikaciji čakavskoga narječja na podsustave K. Langston prihvaća podjelu koja i jest najprihvatljivija u akcenatskim istraživanjima, na sjeverozapadne čakavske, središnje čakavske i jugoistočne čakavske govore što potvrđuju i dijalekatne karte izložene na početku knjige.

Drugo je poglavlje knjige naslovljeno *Fonetske značajke čakavskih akcenatskih sustava*. U njemu autor daje tablični prikaz čakavske akcentuacije i minimalne parove prema kvantiteti, intonaciji i mjestu naglaska u govorima Novoga Vinodolskoga i Senja, te pregled dosadašnjih istraživanja o fonetskoj realizaciji u čakavskim govorima. Osobit je prinos ovoga poglavlja u tome što su izloženi rezultati tehnički provedene fonetske analize kojom se na terenu snimljeni materijal prebacuje u digitalni oblik koji se potom računalno raščlanjuje dajući podatke o kvantiteti, silini i intonaciji naglašenoga vokala. Budući da su sva dosadašnja fonetska istraživanja, izuzev onih rađenih u tandemu I. Lehiste i P. Ivića, rezultat analize slušnih senzacija istraživača i utoliko su precizna koliko je precizan njihov slušni aparat i veliko njihovo iskustvo, rezultati su ovakve analize egzaktni, a ovo je poglavlje temelj

za sva daljnja fonetska istraživanja, a ujedno može poslužiti i kao i vodič s nuputcima za takav vid analize: od načina snimanja podataka i informacija o računalnome programu koji snimljene podatke digitalizira priređujući ih za računalnu obradu, do načina na koji iščitavati i interpretirati dobivene brojčane podatke. Ovakvom su analizom dobiveni podatci koji umnogome relativiziraju neke u našoj dijalektologiji općeprihvaćenje činjenice. Tako se primjerice relativizira pojam dužine. Naime, dugi naglašeni vokali nisu u svim čakavskim govorima jednako dugi: u mjesnomu su govoru Hreljina oni 1,5 puta duži od kratkih naglašanih vokala, dok su u govoru Novoga oni čak dvaput duži. Vokali naglašeni akutom generalno su nešto dulji od onih naglašanih dugim silaznim naglaskom. Relativizira se i pojam nenaglašene duljine. Naime, nenaglašena se duljina u prednaglasnome položaju kvantitetom razlikuje od nenaglašene duljine u zanaglasnome položaju s time da se ne može generalno zaključiti koja je dulja, a koja kraća. Dok je u govoru Jadranova dulja zanaglasna duljina, u govoru je Novoga Vinodolskoga dulja prednaglasna duljina. Glede siline, generalno je utvrđeno da su kratki naglašeni vokali silazne intonacije što opravdava u nas uobičajen način bilježenja kratkoga naglasna znakom za kratki silazni premda nema fonološki opreke u kratkome uzlaznome naglasku. Mjerenjima je utvrđeno da teza o tome kako je naglašeni slog viši, duži i glasniji od nenaglašanih slogova ne stoji u čakavskim govorima. Usporedbom je naglašanih vokala u mjesnim govorima

Novoga Vinodolskoga, Jadranova i Hreljina utvrđeno da trajanje vokala ne može biti pokazateljem siline jer nenaglašeni slog može biti dulji od naglašena. K. Langston smatra da je u čakavskome narječju intonacija primarni pokazatelj siline jer ju imaju samo naglašeni vokali. Zbog postojećih su teza o intonaciji, osobito uzlaznoj, zanimljivi rezultati fonetske analize intonacije. Naime, u nas se tumači da je čakavski akut uzlazne intonacije te da ima, parafrazirat ću svakome studentu poznatu rečenicu, "kratku dubinu i dugu visinu između kojih je prekid tona". Mjerenjima je pak utvrđeno da je čakavski akut ravne ili blago silazne intonacije s time da se intonacija ne mijenja tijekom njegova trajanja što ga bitno razlikuje od fizionomije dugoga silaznoga naglasaka.

Treće je poglavlje posvećeno onim čakavskim akcenatskim značajkama koje imaju fonološku vrijednost. Premda je u kroatističkoj dijalektologiji, osobito čakavološkoj taj segment akcentuacije dobro zastupljen, u ovoj je monografiji još zanimljiviji zbog specifična, u nas još nedovoljno poznata i primijenjena nelinearnoga pristupa. Osnove bi se toga pristupa naglasku kao fonološkome fenomenu mogle, znatno pojednostavljujući, svesti na to da se akcent neke riječi spoznaje u više odsječaka od kojih je najviša sama riječ ili izgovorna cjelina koja se potom dijeli na slogove, a naglašeni vokal na more. Tako je svaki dugi vokal dvomorani, a u diftonga svaka od dviju vokalnih sastavnica predstavlja jednu moru. Intonacija i silina predstavljene su H (high – vosokim) i L (low – niskim) tonovima s time da

naglašeni vokal uvijek nosi H ton, a kratki se i dugi vokali razlikuju po tome što je kratki naglašeni vokal uvijek jednomoran dok su dugi dvomorni. Razlika u intonaciji dugih naglašenih vokala razvidna je u mornim odsječcima pri čemu je u dugoga naglasaka uzlazne intonacije (akuta) H ton na drugoj, a u dugoga je naglasaka silazne intonacije H ton na prvoj mori. Nenaaglašeni su vokali, bez obzira na duljinu uvijek označeni L tonom. S obzirom na to autor zaključuje da u distribuciji H tonova u čakavskim govorima načelno nema distribucijskih ograničenja jer se sva tri naglasaka mogu ostvarivati u svim trima položajima u riječi. U zasebnim odlomcima obrađuju se odstupanja od toga i to dokinuće opreke po intonaciji, promjene mjesta naglasaka u određenim sustavima i promjene mjesta naglasaka ovisno o duljini vokala u slogu prije naglašenoga. Govoreći o kvantiteti autor ističe da "gotovo svi čakavski govori razlikuju duge i kratke vokale". Pritom posebnu pozornost posvećuje kraćenju dugih nenaglašenih vokala, duljenju vokala u zatvorenim slogovima, duljenju vokala u nefinalnim otvorenim slogovima i kanovačkome duljenju. Ovo je poglavlje prvi sustavan pokušaj da se izlože i klasificiraju tipovi duljenja u čakavskome narječju, ali i da se ponude mogući razlozi takvih duljenja u čemu se primjena nelinearnoga pristupa pokazala osobito učinkovitom.

U sljedećim se dvama poglavljima analiziraju akcenatski tipovi imenica, pridjeva i glagola. Imenice ponajprije dijeli u tri klase i to tako da u prvu klasu ulaze imenice muškoga i srednjega roda, u drugu klasu najvećma imenice ženskoga

roda, ali i nekoliko imenica muškoga roda, a u treću isključivo imenice ženskoga roda misleći pritom na one koje su kontinuantna i-deklinacije. Ovakva je klasifikacija precizna i funkcionalna te se može uzeti kao primjer kojim se razrješuju suvremena kroatistička sporenja o kategoriji roda (i broja). Prema naglasku na osnovi razlikuju se tri osnovna akcenatska tipa:

- a-tip s H tonom, tj. silinom na uvijek istoj mori,
- b-tip s H tonom, tj. silinom koji nije uvijek na istoj mori, i
- c-tip koji nema H-tona na osnovi, odnosno, silina je na vokalu nastavka.

Kombinirajući ta dva klasifikacijska kriterija K. Langston detaljno analizira akcenatske tipove imenica u čakavskim govorima izdvajajući ih u tri cjeline: sjeverozapadne čakavske, središnje čakavske i jugoistočne čakavske kako bi se među njima istaknule eventualne razlike. S obzirom na kvantitativne alternacije posebnu pozornost posvećuje naglasku u genitivu množine. Ista je metodologija klasifikacije i opisa primijenjena i na pridjeve s tom razlikom da su zbog znatne akcenatske razlike izdvojeni akcenatski tipovi pridjeva određenoga, od onih neodređenoga lika. Naglasak se komparativa i superlativa opisuje u zasebnome poglavlju.

S obzirom na brojnost gramatičkih kategorija, akcentuacija je glagola znatno složenija i njoj je posvećeno zasebno, peto poglavlje knjige. I glagole, kao i imenice i pridjeve svrstava u tri akcenatska tipa. A-tip čine glagoli koji imaju stalno mjesto naglasaka na osnovi u svim oblicima

tipa *křtit*. Dijeli ga u podtip a1 u koji ulaze glagoli kojima je H ton na završnome vokalu osnove u dubinskoj strukturi (u čakavskome to je stanje identično naglasku infinitiva), ali se u nekim ili svim glagolskim oblicima i načinima silina pomiče regresivno. U tu skupinu ulaze glagoli tipa *ženīt* ali *žēnīn*, *kopāt* ali *skōpān* (gl. pridj. trpni), *pītāt* ali *pītān*. U akcenatski b-tip glagola ulaze oni glagoli koje karakterizira "plutajući" (floating) H ton koji se ostvaruje na posljednjoj mori oblika, tipa *plēst*. Glagole c-tipa opisuje kao one koji "imaju naglasak na nastavku u oblicima prezenta, imperativa i glagolskoga pridjeva sadašnjega. U infinitivu je naglasak na posljednjem vokalu osnove, a u glagolskom pridjevu radnome i trpnome su alternirajući naglasci". Valja napomenuti da je ovakva podjela isključivo sinkronijske naravi i da bi uzimajući u obzir jezičnopovijesne odrednice glagoli b i c tipa ulazili u isti akcenatski tip. Dok podjela na tri akcenatska tipa apsolutno odgovara imenicama i pridjevima, ona u glagola, kako i sam autor navodi, nije posve zadovoljavajuća. Primjenjujući takvu klasifikaciju autor analizira akcentuaciju različitih tipova glagola prema osnovama (osnove koje završavaju šumnikom, osnove koje završavaju sonantom i osnove koje završavaju vokalom) i specifične glagole s tzv. sekundarnim osnovama, kakvi su primjerice glagoli s osnovom sa sufiksom /nu/, te nepravilnim i supletivnim osnovama. Svakome se od navedenih tipova osnova određuje akcenatski tip ili akcenatski tipovi i oprimjeruju se u svim trima čakavskim sustavima, sjeverozapadnome čakav-

skome, središnjemu čakavskome i jugoistočnome čakavskome.

Posljednje je poglavlje knjige posvećeno razvoju čakavskih akcenatskih sustava. Polazeći od u slavistici dobro poznate činjenice da je akcenatski sustav čakavskoga narječja zbog svoje konzervativnosti poslužio kao dobar izvor za rekonstrukciju praslavenskoga jezika, autor ističe da podatke iz čakavskoga narječja treba spoznavati u skladu s njihovim povijesnim razvojem ističući pritom da se kao polazišna točka u razmatranju toga razvoja za čakavko narječje mora uzeti posljednja faza praslavenskoga jezika (late Common Slavic). Akcenatski je sustav te faze imao sljedeće značajke: praslavenski je akut pokraćen i u čakavskome ga narječju kontinuirano kratki silazni naglasak, praslavenski cirkumfleks je u čakavskome očuvan kao dugi naglasak silazne intonacijsneizmjijenjenim distribucijskim ograničenjima i intonacijom, dugi se neoakut reflektira kao čakavski akut, a kratki se neoakut podudara s refleksom praslavenskoga akuta, dakle, na njegovu se mjestu u čakavskome ostvaruje kratki silazni naglasak. Autor vrlo detaljno analizira osnovna inherentna distinktivna svojstva naglaska, intonaciju, kvantitetu i mjesto naglaska, posvećujući im zasebne odlomke. Odlomak posvećen intonaciji vrlo je zanimljiv jer reinterpretera i redefinira neke, u dijelu naše dijalektologije, općeprihvaćene teze. U dijelu o razvoju kvantitete autor se posebno bavi: a) pokratom dugih vokala u višesložnim riječima, misleći prije svega na dugi vokal u antepoziciji, što je kao tendencija postojalo još u praslavenskome jeziku, a u

suvremenim je čakavskim govorima zadržano kao tendencija (*trěšē*, ali *tresemō*); b) duljenjem kratkih vokala u zatvorenim slogovima ističući da je to jedna od bitnih čakavskih značajki; c) duljenjem kratkih naglašenih vokala u nefinalnim otvorenim slogovima; i d) duljenjem nenaglašenih vokala. U dijelu poglavlja naslovljenu *Mjesto naglasaka* K. Langston analizira sve u čakavštini zabilježene tipove pomaka. Premda čakavsko narječje kao cjelinu karakterizira očuvano staro mjesto naglasaka, više ili manje sustavno u čakavskom je narječju opserviran pomak dugoga silaznoga naglasaka na prethodni slog, pomak čakavskoga akuta na prethodni dugi slog te noviji pomaci rezultat kojih su novi naglasci uzlazne intonacije. Potonji su pomaci uvijek rezultat autonomnoga razvoja čakavskoga akcenatskoga sustava, a ne posljedica utjecaja štokavskih govora. Dok su se povijesnim razvojem triju osnovnih akcenatskih svojstava u kroatističkoj dijalektologiji bavili mnogi eminentni hrvatski znanstvenici, razvoj je akcenatske tipologije u nas ostao neopisan. Stoga je ovo poglavlje Langstonova rada pionirski zahvat u čakavologiji, ali samo u smislu prvenstva, a nikako ne i nedostataka koji najčešće karakteriziraju takve pothvate. U posebnim su odlomcima izložene mijene u akcenatskoj tipologiji imenica, pridjeva i glagola. U kategoriji je imenica osobito zanimljiv naglasak u G mn. i to zbog gotovo obvezatnoga duljenja finalnoga vokala osnove. U slavističkoj se literaturi ističe više potencijalnih razloga takova duljenja (metatonija, kompenzacijsko duljenje ili pak duljenje kratkoga akuta zabilježeno i u nekim drugim

slavenskim jezicima) i niti jedno nije apsolutno prihvaćeno. Jezičnopovijesna se akcenatska tipologija imenica unekoliko razlikuje od one sinkronijske. Tako u a-tip ulaze imenice sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu osnove i čine ga najvećma imenice s kratkim silaznim naglaskom koji je kontinuanta pokraćenoga praslavenskoga akuta ili kratkoga neoakuta, ali i imenice koje na vokalu osnove imaju čakavski akut kao kontinuantu neoakuta, uključujući ovamo i imenice tipa *crīkva* i one tvorene sufiksom *-īna* u kojih je akut novijega postanja. Ovome tipu pripada i znatan broj imenica koje su posuđene iz različitih sustava talijanskoga jezika, a u suvremenim čakavskim govorima imaju dugi silazni naglasak, najčešće na medijalnome, ali i na inicijalnome slogu (tipa *butīga*, *kapetān*). Imenice koje su kontinuantu b-tipa izvorno imaju naglasak na vokalu nastavka, a onima c-tipa mjesto naglasaka unutar paradigme alternira između osnove i nastavka. Zasebno su, prema pripadnosti klasama, obrađena sva tri imenska akcenatska tipa s time da se suvremeni akcenatski sustav čakavskoga narječja, tj. njegovih pojedinih mjesnih govora uspoređuje sa stanjem u posljednjoj fazi raspada praslavenskoga jezika. Daje se prikaz literature o pojedinome problemu i posebno se upućuje na pojedine čakavske akcenatske značajke koje su bitne za rekonstrukciju praslavenske akcenatske tipologije i na one po kojima se ta dva sustava međusobno razlikuju. Kao osnovnu značajku pridjevskih akcenatskih tipova K. Langston ističe neutralizaciju, kako među dvjema paradigrama prema

(ne)određenosti, tako i među trima polazišnim praslavenskim akcenatskim tipovima koji su nazvani prema primarnoj intonaciji vokala. Tako je akutski akcenatski tip onaj koji ima kratki naglasak na vokalu osnove u oblicima svih triju rodova u jednini i množini (*čīst, čīsta, čīsto; čīstī*), oksitonalni onaj s kratkim ili dugim vokalom osnove koji može preuzeti silinu tipa *dōbar, dobrā, dobrō; dōbrī* i *bēl, bēlā, bēlō; bēlī*, te cirkumfleksni tipa *nōv/nōv, novā, nōvo; novī* i *drāg, drāgā, drāgo; drāgī*. U čakavskom su narječju zabilježeni isti akcenatski tipovi pridjeva kao i u praslavenskome jeziku, no sve je češćatendencija paradigmatškoga ujednačavanja mjesta naglasaka na vokal osnove posljedica je čega dokidanje oksitonalnoga i cirkumfleksnoga akcenatskoga tipa i sustavan prijelaz tih pridjeva u akutski akcenatski tip. Posebno ističe duljenje primarno kratkoga vokala osnove u paradigmi određenoga pridjevskog lika, ili tzv. sjevernočakavsku metatoniju, ali je, vjerojatno zbog nedostatka materijala ta izvanredno zanimljiva pojava unutar sjeverozapadnih čakavskih govora relativno slabo istražena. Premda autor to izrijekom ne spominje, povijesni razvoj ostalih imenskih vrsta riječi nije opisan stoga što, kao i na sinkronijskoj razini, brojevi imaju krnje paradigme ili ih uopće nemaju, dok većina zamjenica, izuzev svih osobnih, ulazi u akcenatske tipove pridjeva. I dok dijakronijska akcenatska tipologija imenica i pridjeva odgovara onoj sinkronijskoj, u tipologiji je glagola znatnije razmimoilaženje i odnosi se prije svega na činjenicu da su u praslavenskome jeziku, ili makar njegovoj posljednjoj fazi, glagoli koji u suvremenim čakavskim

govorima prema Langstonovoj klasifikaciji ulaze u b i c-tip bili dijelom jedinstvenoga akcenatskoga tipa koji se kasnije diferencirao u dva smjera što je posve razvidno iz analize dubinske prozodijske strukture suvremenih čakavskih govora. Autor se posebno bavi fenomenom prelaska glagola u neki drugi akcenatski tip te promjenama kvantitete, posebno metatonijom karakterističnom za sjeverozapadne čakavske govore i pozicijski uvjetovanim promjenama kvantitete. Nudi i pregled povijesnoga razvoja u svim trima čakavskim sustavima u oblicima prezenta, infinitiva, glagolskoga priloga sadašnjega, imperativa i obama glagolskim pridjevima.

Prilog knjizi čini popis izvora citiranih podataka s time da su izdvojeni nepublicirani izvori koje čine upitnici za Hrvatski dijalektološki atlas i upitnici što ih je za potrebe svojega istraživanja izradio i na terenu ispunio sam autor. Navedeni su i osobni podatci o svakome obavjesniku. Dio je priloga i opsežan popis literature u kojemu se može pronaći gotovo svaka relevantna bibliografska jedinica povezana uz zadanu temu i mnogo šire od toga, te precizan indeks pojmova.

Za knjigom je ovoga tipa u hrvatskoj dijalektologiji već dugo postojala potreba. Pojavom je knjige *Čakavian Prosody (The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatia)* Keitha Langstona ta potreba više nego ispunjena. Dobili smo sustavnu monografiju akcenatskoga sustava čakavskoga narječja kao cjeline i njegovih triju sastavnica: sjeverozapadnih, središnjih i jugoistočnih čakavskih govora. Istaknut ću ovdje ono što osobno držim

najvećim dosezima ove publikacije, a to su: egzaktni podatci o artikulacijskim značajkama jedinica čakavskoga akcentatskoga sustava dobiveni primjenom preciznih računalnih programa, te u skladu s time redefiniranje nekih stavova, primjerice o fizionomiji akuta, koji su se do sada smatrali općeprihvaćenima; tumačenje intonacije, kvantitete i siline primjenom suvremene poststrukturalističke nelinearne fonološke teorije koja se na primjeru čakavske akcentuacije pokazala funkcionalnom; klasifikacija tipova kvantitativnih mijena, osobito duljenja, u čakavskome narječju i pokušaj njihova tumačenja; izdvajanje akcentat-

skih tipova prema trima čakavskim sustavima i na koncu prvi sustavan prikaz razvoja čakavskoga akcentatskoga sustava od posljednje faze praslavenskoga jezika naovamo. Zbog iscrpnoga je prikaza relevantne slavističke literature o praslavenskoj akcentuaciji i iznošenja suvremenih stavova ova knjiga ujedno i prolegomena u studiju slavenske akcentuacije, a zbog tumačenja primjene suvremenih tehničkih dostignuća i teorijskih spoznaja ona može biti metodološki predložak fonetičarima i fonolozima. Od pojave je ove knjige svako iole ozbiljnije bavljenje akcentuacijom bilo kojega čakavskoga govora nezamislivo bez nje.

Sanja Zubčić

TRAGOM ISTRAŽIVANJA TURNANSKOGA I DELNIČKOGA GOVORA

Josip Lisac
TRAGOM ZAVIČAJA

(Književni krug, Split, 2006.)

Josip Lisac, jedan od najboljih poznavatelja hrvatske dijalektologije i povijesti hrvatskoga jezika te jedan od najplodnijih hrvatskih jezikoslovaca (*Hrvatski jezik i njegovi proučavatelji*, 1994., *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, 1996., *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, 2003. itd.), rođen je u Turnima kod Delnica u Gorskom kotaru.

Svoju je novu knjigu *Tragom zavičaja* posvetio, kao što daje naslutiti njezin naslov, kraju iz kojega je ponikao, točnije govorima koje zasigurno poznaje najbolje.

U predgovoru autor napominje da knjiga sadrži njegovu doktorsku disertaciju obranjenu 1986. te da je, premda je neke njezine dijelove objavio, objelodanjuje jer je njegov rad korišten u "znanstvenome